СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXVI. Ч. 222. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 24. вересня, 1928. VOL. XXXVI. No. 222. Jersey City, N. J., Monday, September 24, 1928. THREE CENTS.

ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ ХОЧЕ ЗІБРАТИ ПЯТЬ МІЛІОНІВ ДОЛЯРІВ НА ЖЕРТВИ ГУРАГАНУ

НАЧИСЛЯЄ ЧИСЛО ЖЕРТВ У ФЛОРИДІ НА 1,000 ОСІБ.

ВАШИНГТОН, 21. вересня. — Американський Червоний Хрест видав заклик до краю зібрати на допомогу жертвам гурагану в Західній Індії, в Порто Ріко, на Дівичих островах і в стейті Флориді суму пять міліонів долярів.

У своїй заяві каже Червоний Хрест, що сей відклик не покриває всего запотребовання допомоги. Велика небезпека грозить передовсім зі сторони всяких пошесних недуг. Червоний Хрест передбачує, що жертви треба буде складати ще довго й то не один раз.

У місті Ню Йорку Червоний Хрест зібрав уже коло 150,000 долярів.

Число жертв гурагану у Флориді начисляють нині вже на тисячу осіб. Червоний Хрест кормить тепер там 5,000 осіб, тоді як допомоги потребує 15,000 родин.

СМИТ СВОЄЮ ПРОМОВОЮ РУШИВ ПИТАННЄ РЕЛІҐІЙНОЇ ТЕРПИМОСТИ.

РЕПУБЛИКАНЦІ ДАЮТЬ ЙОМУ ВІДПОВІДЬ.

ВАШИНГТОН, 21. вересня. — Демократичний кандидат Ал. Смит порушив, як видно, своєю промовою в Оклагомі питаннє релігійної терпимости таки на добре. Видно се з сього, що промова заставила всіх політиків заговорити про сю справу. Др. Ворк, голова републиканського виборчого комітету, видав сейчас відповідь на закиди Ал. Смита та каже, що републиканський комітет не займається релігійним питаннєм та не промовляє до релігійних упереджень народа. Він пригадує, що Гувер все заявлявся за релігійної терпимостю та що він говорив про неї, ще заким Смит про се говорив.

Смит дуже вдоволений з висліду своєї промови в Оклагомі так з огляду на питаннє релігійної терпимости, як і з огляду на порушене питаннє фармерської допомоги. Він уважає, що про релігійну терпимість йому вже більше не треба говорити. Він їде дальше на захід, виголошуючи менчі промови. За послідний десь слухало його коло 25,000 осіб.

СВЯЩЕНИКИ Й ПРОПОВІДНИКИ ПРО ВИБОРИ.

ДР. СТРАТОН ЗНОВА НАПАДАЄ НА АЛ. СМИТА.

ОКЛАГОМА СИТІ, 21. вересня. — Відомий нюйорський баптиський прічер др. Стратон видав Ал. Смитови новий визов на публичну дебату в справі виборів. Рівночасно проповідник видав публичну заяву, в котрій каже, що він проти вибору Смита тому, бо він є вибранцем ославленої нюйорської демократичної орґанізації Темені Гол, відомої зі своїх шахрайств.

Др. Вокер, модератор ґенерального збору презбитеріянської церкви, виступив з публичною заявою до своїх одновірців, в котрій каже, що кождий презбитеріянин має ясний обовязок голосувати за Гувером як за прихильником прогибіції.

СМЕРТЬ 4 ДІТИЙ В ОГНИ.

ЧАРЛСТОН, Вест Верджінія, 21. вересня. — У місцевости Передайс, далеко від головних доріг, займився дім одного фармера. Фармер і його жінка працювали тоді на поли, далеко від хати. Коли родичі вернули домів, вони застали тільки згарища свого дому та звуглені тіла своїх дітий.

З дітий наймолодше мало рік, найстарше 6. Як хата займилася, невідомо.

ЧИ СЕ ДОБРОБУТ?

НЮ ЙОРК, 21. вересня. — 50-літний Джан Ґибонс відобрав собі життя при помочи світляного ґазу, бо не міг найти собі роботи. До недавна він був інспектором на одній зелізниці.

З розпуки, що її муж не міг найти роботи, 33-літна Філіяс Ля Шанс пробувала втроїтися кульками проти молів.

СТАВЛЯТЬ ПАМЯТНИК МУСОЛІНІ ЯК ОБОРОНЦЕВИ „ПРАВ МУЖА".

КРУКСТОН, Минесота, 21. вересня. — Один місцевий клюб постановив поставити публично погруддя італійського фашистського диктатора Мусоліні, бо, мовляв, він виступав за тим, що жінка повинна повинуватися свому мужови.

У відповідь на се тут таки зачав орґанізуватися другий клюб який хоче виступити в обороні прав жінок у подружу.

ВБИЙНИКИ ДІТИЙ НА СУДІ.

РИВЕРСАЙД, Каліфорнія, 21. вересня. — Місцева велика лава присяжних суддів розглянула нині справу обжаловання пані Сафи Луїзи Норткот та її 20-літного сина Стюарта за вбиття 4 хлопців на їх фармі. По короткій нараді судді постановили, що обжаловання вистарчає для поставлення їх на суд.

Поліція обжаловує матір і сина, що вони знущалися над дітьми на своїй фармі, що син робив над дітьми ріжні звірські насильства, а відтак він на спілку з матірю дітий вбивали.

Як один хлопчина втік з фарми й доніс поліції, матір і син утекли до Канади, але їх зловлено по дводневій погоні.

Син називає обжаловання його смішним. Він каже, що він зовсім невинуватий.

ЩЕ СТОЯТЬ ПІД ЛЯЦЬКОЮ ШИБИНИЦЕЮ

Іван Вербицький — Василь Атаманчук

невинно засуджені на смерть жертви ляцького насильства.

Польський суд у Львові наперед засудив їх на смерть, відтак найвисший суд у Варшаві скасував сей вирок та визначив ще одну розправу на день 19. жовтня, на якій знова може запасти несправедливий вирок смерти.

З ЛЯЦЬКОЇ ТЮРМИ У ЛЬВОВІ ПРИ ВУЛ. БАТОРОГО. В КЕЛІЇ Ч. 50.

ОБЖАЛОВАНІ З ПРОЦЕСУ 17-ОХ.

З ліва на право: 1-ий ряд: Володимир Дармохвал, Ярослав Гретчак, Михайло Вірстюк. — 2-ий ряд: Василь Атаманчук, Юліян Головінський, Антін Стефанишин, Михайло Вербицький. — 3-ий ряд: Прокіп Матійців, Іван Вербицький, Володимир Дзісь. — Стоять: Остап Дерлиця і Микола Ковалисько.

(Відбитки фотографій обжалованих продає Стрілецька Громада у Филаделфії).

ПОЛУДНЕВА АФРИКА ЗА СВОЇМ ҐОВЕРНОРОМ.

ЛЮНДОН, 20. вересня. — З Полудново-африканської Унії доносять, що там хочуть іменувати свого власного президента на взір Ірляндії. Виїмок зроблять тільки тоді, коли ґовернором схоче стати один з синів короля.

САМОВБИЙСТВО НА ОСНОВІ УМОВИ.

ДІТРОЙТ, 20. вересня. — Місцева поліція, що найшла тіла Бера Гарта та його жени Ґрейс, ствердила, що вони не загинули з рук вломників, але на основі умови самогубства. Муж застрілив жінку, а відтак себе.

КИНУВ ТЕЩУ ДО КЕРНИЦІ.

В селі Листвин на Волині горіло обійстя Івана Гордійчука. Коли сусіди позбігалися гасити, Іван, замісць помагати ратувати хату, вхопив свою 64-літну тещу і з розмахом на очах всіх людей кинув її в колодязь. Теща втопилася. Не знати, що там зять мав з тещею на пеньку, але щось, видно, вже йому добре допекло, коли так їй догодив.

НЕВИСТАРЧАЮЧИЙ ЛІКАРСЬКИЙ ДОГЛЯД У ПОЛЬСЬКИХ ШКОЛАХ.

Статистика, переведена серед польської шкільної молоді, виказала, що на загальне число 3,181,361 дітей у народніх школах, лише 888,400 є під лікарською опікою 75 відсотків є позбавлені всякого лікарського догляду.

ВИКРИТТЯ АМУНІЦІЇ.

В Тарнавських горах викрила поліція великий склад амуніції. Ходять поголоски, що нібито згаданий склад стоїть у звязку з орґанізованою на Шлеську німецькою військовою орґанізацією.

ДВОЗНАЧНИК.

В Польщі гостював недавно п. Вілям Бекстер, американський делеґат на Конґрес Суспільної Праці в Парижі. Як спеціяліст від тюремництва відвідав він мокотовську тюрму у Варшаві, в якої пропамятну книгу вписав цей многозначний афоризм: „Протягом моєї 45-літньої праці в ділянці тюремництва я не мав нагоди бачити тюрми, яку-б можна порівняти з варшавською тюрмою"...

ЧИ ҐЕНЕРАЛ МОЖЕ БУТИ АНАЛЬФАБЕТОМ?

Чеський міністер закордонних справ Бенеш назвав свого часу на засіданні сенатської комісії димісіонованого ґенерала Ґайду — політичним анальфабетом. Ґайда подав Бенеша в суд. Заступник Бенеша заявив цими днями в суді, що справа є передавнена, але Бенеш готов перевести доказ правди.

ТАК БУДУВАЛИ, ЩО ЗАВАЛИЛОСЯ.

В місті Кумео в Італії будували театр. Коли вже завершили склепіння, воно раптом завалилось і присипало всіх робітників. Вже добуто кілька трупів і богато ранених, бо засипало около 60 робітників.

КРІВАВЕ ВЕСІЛЛЯ.

Два роки тяжкої вязниці дістав парубок Іван Сорочинський із Лісневич за те, що ножем пробив свого суперника Бурка на весіллі, коли Бурко напав на нього. Причина: дівчина. В останніх часах щораз частіше читаємо про кріваві бійки на сільських весіллях.

СТРАЙК 30,000 РОБІТНИКІВ В ПОЛЬЩІ

СТРАЙКУЮТЬ ПО ПРИЧИНІ ВИСОКИХ КАР, ЯКІ СТЯГАЮТЬ З РОБІТНИКІВ ЗА ЗЛЕ ВИКОНАНУ РОБОТУ.

ВАРШАВА, 21. вересня. — 30,000 текстильних робітників вийшло на страйк, бо фабриканти почали стягати з них за високі грошеві кари під претекстом зле виконакої роботи. Кари ті можуть стягати фабриканти на підставі міністерського розпорядку, а призначені вони на культурну і соціяльну допомогу робітникам.

СОВІТИ ШУКАЮТЬ ГРОШЕЙ В АМЕРИЦІ.

ВИШЛЮТЬ СЮДИ ПРЕЗИДЕНТА ДЕРЖАВНОГО СОВІТСЬКОГО БАНКУ ШАЙНМАНА. БУДУТЬ ГЛЯДІТИ ЗА КАПІТАЛАМИ І ПО ДРУГИХ КРАЯХ.

БЕРЛІН, 21. вересня. — А. Л. Шайнман, до недавна президент Совітського Державного Банку, зрезиґнував зі свого уряду, щоби відбути подорож до Злучених Держав і в приватнім характері облекшити собі ролю посередника в добуттю капіталів для совітів. Шайнман вибереться сейчас по виборах нового президента.

Совіти кадяться зацікавити американських капіталістів, даючи їм поле до експльоатації і доброї льокації їхніх капіталів. Ходить їм головно о піднесення автмобілевої індустрії, машин і штучного шовку.

НІМЕЧЧИНА ЗАПРОШУЄ ЗНОВА ЙОНҐА.

БУДЕ ГОЛОВОЮ КОМІСІЇ ДЛЯ РЕВІЗІЇ ПЛЯНУ ДОСА І ЗАФІКСУВАННЯ РЕПАРАЦІЇ. В ТОЙ СПОСІБ ХОЧУТЬ ВТЯГНУТИ АМЕРИКУ ДО УЧАСТИ В ВИРІШЕННЮ ТИХ ВАЖНИХ СПРАВ.

БЕРЛІН, 21. вересня. — Німецький уряд звернеться до Овена Д. Йонґа, щоби прибув до Німеччини і перебрав головство кевтральної комісії, котра буде мала перевірити плян Доса і виготовити новий репараційний плян, який відповідав би фінансовій спроможности Німеччини, а заразом точно означував би репараційну квоту. Кажуть, що він один найкраще кадається на таке місце, бо він віддав знамениті услуги при виготовленню пляну Доса. До того Йонґ буде мов би офіціяльним представником Злучених Держав, а прецінь Америка не може обійтися без свого заступника в тій справі, яка і її обходить, бо від полагодження репараційної справи залежить сплата тих довгів, що їх винна Европа Америці з приводу війни.

З РОЗОРУЖЕННЯМ ПОГАНО.

ДЕЛЕҐАТИ РОЗІДУТЬСЯ, НІЧОГО НЕ ВДІЯВШИ. ПРЕСТІЖ ЛІҐИ ГОТОВ ПОТЕРПІТИ.

ЖЕНЕВА, 21. вересня. — Експерти, що працюють з рамени Ліґи Націй над справою світового розоруження, твердять, що годі буде навіть скликати наради, бо мимо Льокарна і пакту Келоґа такі заходять непорозуміння щодо пляну світового розоруження, що шкода скликувати конференцію, бо з неї нічого не вийде.

СТИННЕС НА ВОЛІ.

БЕРЛІН, 21. вересня. — Один міліон марок, себто $250,000 виносив бейл, який зложили за Ґуґо Стиннеса, сина помершого недавно німецького маґната, котрий просидів вже три тижні в слідчій тюрмі, будучи обжалованим о ошуство, якого мав допуститися на державній касі. Стиннес скуповував державні бонди в ріжних краях, перевозив їх до Німеччини і подавав, що їх має вже від довгих літ, щоби в той спосіб одержати від держави більшу за них ціну.

В ІМЕНИ НАРОДІВ ЧИ КОРОЛЯ?

ТОКІО, 21. вересня. — Консервативна ґрупа Міншеіто хоче повалити в японськім парляменті пакт Келоґа. Вона каже, що в Японії найвища влада спочиває в руках мікада і всі договори мають бути заключені в його імени, а договір Келоґа виготовлений демократичними державами і зачинається: В імени народів. Японський договір може звучати тільки: В імени короля. Іншиий текст конституційно, себто законно, недопускаемий.

ПІРВА МІЖ ХОРВАТАМИ І СЕРБАМИ ЗРОСТАЄ.

БІЛГОРОД, 21. вересня. — Білгородський часопис Єдінство доносить, що обжалованих о убийство Радіча, себто Рачіча, Поповіча і Йовановіча, буде боронити французький оборонець Морро-Ґіяффієрі. На ту оборону вже збирають публичні датки.

Це так обурило Хорватів, що хорватська селянська партія відбула сейчас сесію, яка видала маніфест, в якім взиває Хорватів до фінансового, торговельного а навіть і товариського бойкоту Сербів. Хорвати добачують у плянованій Сербами обороні їх бажання зробити з убийників Радіча народних мучеників.

ПІВНІЧНА АРМІЯ РОЗБИТА.

ХАРБІН, Манджурія, 21. вересня. — Розбиття решток північної армії треба вважати великою націоналістичною побідою. Отсе націоналістичний уряд позбувся останнього свого внутрішнього ворога, який все кнував проти нього заговори. Військо шантунґського диктатора скапітулювало, одержавши $600,000 титулом залеглої платні, по три акри вільної землі, перевіз домів та прохарчування через зиму. Остає тепер тільки питання, чи націоналістичний уряд зможе додержати тих всіх обіцянок.

ВЕРЕСЕНЬ — МІСЯЦЬ СИРОТИНЦЯ-ЗАХИСТУ У. Н. СОЮЗА

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 0, 1911, under the Act of March 3, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

АМЕРИКА ДАЄ ВІДПОВІДЬ ПРОТИВНИКАМ ДОПОМОГИ

Серед українського громадянства в Америці є богато людий, які себе називають щирими Українцями, ба навіть хочуть себе часто називати провідниками, а рівночасно виступають проти всяких жертв на старий край.

Деколи й на зборах виступають бесідники з агітацією проти таких жертв: мовляв, ми живемо в Злучених Державах і тільки Злученими Державами нам заниматися.

Часом і в ґазету такий діяч напише листа та протестує: Що се таке, що наша ґазета вічно займається збірками? Коли вже та жебранина скінчиться?

З такими кличами виступав свого часу в Америці др. Назарук, хоча він нічого не мав проти сього, але навіть за обовязок уважав, щоби місто Шикаґо тільки й робило, що складалося на його лайливий орган, і хоча він пізнійше не мав нічого проти того, щоби слати гроші на „Петрів гріш".

З такими кличами виступали недавно провідники одного партійного клюбу. Провідник клюбу знова висипався проти „жебранини" на старий край; знова виходило, що як хто займається збірками на старий край, то він уже на Америку й на американську політику забув.

Аж тут минувшого тижня приходять з островів середної Америки трівожні вісти про страшну катастрофу. Гураґан перейшов по островах, повалив міста й села, оставив тисячі людий без даху над головою, вбив сотки, покалічив тисячі. Хоча нещастя сталося в чужому краю, заговорив сейчас народ і уряд Злучених Держав. Пішли по цілому краю заклики до збірок на допомогу жертвам. Американський Червоний Хрест, удержуваний жертвами Американців, сейчас післав допомогу та став збирати ще більше.

Ніхто не дивився, що там чужі люди. Для чужих Американці стали жебрати допомоги. Ніхто сього не стидався, ніхто не говорив, що нам, Американцям, треба дбати тільки за себе. Ніхто не казав, що хто дасть жертву на потерпівших, то сей забуде на американську політику.

Але тепер противники „жебранини" можуть сказати, що й вони готові дати жертву, якби так на Україну найшов гураґан, але вони не дадуть жертви на Україну, винищену війною або ляцькою господаркою. Відомо, що хто не хоче дати допомоги, тому така ріжниця дуже богато значить. Такому ся ріжниця — основна ріжниця.

Та для звичайного людяного чоловіка ріжниці в тому нема. Суть допомоги в одному й другому случаю в тому, що дається допомогу чоловікови, що потерпів наслідком сильнийших від нього обставин, на які він мимо найкращого зусиля не міг зарадити. Чи впав чоловік жертвою гураґану, чи жертвою находу ворогів, розумному чоловікови ріжниці нема.

ПАРТІЙНІСТЬ, ЧИ ПОНАДПАРТІЙНІСТЬ „РІДНОЇ ШКОЛИ"

Хто завдав би собі труду прослідити старокраєву українську прессу, то й зауваживби, що розмірно небагато є чисел, у яких не булоби згадки про „Рідну Школу". Чи то буде кинена під дискусію порада, як добути фондів для тої установи, чи висловлені побажання щодо устрою шкільництва, чи бодай реєстер тих людей чину, які не багато роздумуючи складають по своїй спроможности даток на удержання того культурного доробку, який призбирався за 47 років існування „Рідної Школи". Говорять про неї всі: прихильники й противники; ті, що чесно віддають для неї частину з того, що їм приносить їх майно і праця — і ті, які мають на устах повно добрих порад, а може й невисловлених плянів. Це загальне заінтересування „Рідною Школою" є для американської української іміґрації одним з достовірних доказів, що старий край уже дійсно інтересується долею шкільництва на своїй землі, що не байдуже йому, хто і як виховує українську молодь, що українське громадянство ніколи не відречеться свойого права на свою **рідну школу,** на якої завязок одні вже рішаються на чин, а другі покищо на теплу пораду.

Всі національні уґрупування погоджуються з тим, що „Рідна Школа" мусить бути всенародньою інституцією, служити потребам нації як цілости. З такою засадою погоджується теж сама установа устами своїх представників на Загальних Зїздах, які відбуваються раз (а часом і два) до року. Та не тільки український загал, орґанізований під прапором „Рідної Школи", ставить своїй установі такі ради: кожночасна управа теж саме, без огляду на те, чи вона буде „мішана" (з людей ріжних партійних уґруповань), чи не мішана. Кожна управа знає це, що — колиб вона повела політику своєї партії, то инші партії її не піддержалиб. Инша річ, що в справах національного шкільництва всі українські національні партії одної думки. І в цьому, що навіть однопартійна управа мусить бути в „Рідній Школі" понадпартійною — нема нічого дивного. Це прямо значить, що вона мусить бути толерантною для політичного світогляду всіх тих своїх працьовників, яким доручає безпосередно виховання в своїх школах. Сама управа не виховує. Виховує учитель. Він є душею школи, а з нашого вчительства вдоволені всі. Політика „Рідної Школи" мусить бути одна, ясна і проста: виховати молоде покоління на розумних, національно-свідомих Українців, майбутніх творців нового, кращого життя. Хто вносивби в школу иншу політику, чи втягавби молодь у вир розбурханих партійних пристрастей, цей наносиби діточій душі більше шкоди, як пожитку. По цій засаді йшла дотепер політика кожної головної управи.

Між працьовниками находяться люде всяких політичних переконань. Це особиста річ кожного поодинокого. Ще не було випадку, щоби яка управа приписувала службовикові „Рідної Школи" якусь „свою" політичну лінію, а доки не зайдуть провини службового характеру, доти нема мови про нарушення працьовника.

Але приймім, що випадкова однопартійна управа „Рідної Школи" не поступає як понадпартійна. Чи в такому випадку треба установу завалити, чи направити управу? Колиб ми, самі свої хотіли звалити таку установу, що є безнастанним живим протестом проти системи польщення української молоді, то це очевидно булоб на руку всім тим, що ту систему заводять, і для тих всіх, які малиб у цьому якийсь особистий, кастовий чи инщий гуртковий інтерес. Що прийшлоб по упадку „Рідної Школи"? — Польська державна школа з усіми наслідками. Чи це лучше, хай собі кожний сам відповість.

Коли мова про сьогорічну управу, то вона менше-більше однопартійна тільки з конечности, тільки тому, бо радикали, а то теперішний посол Жук і управ. школи, п. І. Ющишин, які **вже були** вибрані на останньому Загальному Зїзді дня 2. листопада 1927, **зрезиґнували,** а зрезиґнували тому, бо відмовився війти до управи „Рідної Школи" секретар радикальної партії, п. О. Навроцький, який уперся, що тільки тоді війде до управи, коли буде в ній представник „Сель-Роба". Ця знов партія хотіла для себе **цілої** управи, але не мала зорґанізованих делеґатів на Зїзді. Очевидно, що при такій ситуації не можна було коштовному Зїздові полишити товариство без управи, бо-ж там є поверх 10,000 дітвори, та поверх пів тисячки учительства! І треба прямо дивуватися відвазі тих людей, які рішилися війти до теперішної управи, застаючи близько 100,000 зол. недобору, зробленого ріжнопартійними управами. До речі: недобір не повстав через розтрати, господарку, але через ненормальне **поширення аґенд** товариства.

З тою то доконаною конечністю вяжеться найріжніші факти, які так зі собою повязані, як нюйорська погода н. пр. з пактом Келоґа. Вже не тільки у Львові, а в цілому краю знають про те, що наділення наших приватних ґімназій правом державних шкіл (це називається „правом прилюдности") залежить виключно від польської шкільної влади на підставі опінії державного візитатора. Коли свою опінію про школу подає одиниця, то очевидно, що та опінія може бути необчислима. Що заважило, що золочівська ґімназія задержала право прилюдности, про це важко сказати. З того державний інспектор ледви чи зрадиться. Факт тільки, що золочівська ґімназія не одержала ані сотика з Головної Управи на своє вивінування. Зате можна догадуватися, чому втратила право прилюдности ґімназія в Яворові. На приказ Головної Управи та ґімназія вивісила на власному будинку великий напис золотими буквами „українська ґімназія". Це не подобалося державному візитаторови. Приказав устно, а відтак і на письмі напис здіймити. „Рідна Школа" не хотіла і внесла протест до міністерства. Покищо справа в процесі, а школа втратила право прилюдности. Що більше: шкільна кураторія зажадала на цей шкільний рік усунення директора тої ґімназії, д-ра Терлецького, який ту школу значно підніс, але це не значить, щоб у тому можна обвинувачувати Гол. Управу.

Тій однопартійности Головної Управи приписується н. пр. заговір, що вона хоче передати школи СС. Василіянкам, чи Редемптористам. Так цей закид опрокидує вже та сама обставина, що теперішня Головна Управа якраз виконала постанову ще попередної „мішаної" управи про висилку мене до Америки між иншим для зорґанізування **допомоги „Рідній Школі"**.

Очевидно, не можна спорити з **тим**, що Головну Управу „захоплено" задля надходячих соймових виборів. Управу настановлює Зїзд і від нього **нема відклику.** Захопити не може ніхто. Навіть ті 3 священики, що війшли до управи, то війшли не як епископські представники, але як кандидати Зїзду. Щоби „Рідна Школа" могла впливати на хід виборів — про це й мови не може бути. На це не було й нема ані сили, ані часу. Зрештою крім освітно-виховної справи, „Рідна Школа" до ніякої иншої не вмішується, бо занадто дорожить доробком, набутим зусиллями поколінь, щоб дати його адміністраційній владі на поталу за вмішування в нестатутові справи. Тим більше, що на це є инші чинники.

Буває ще й багато инших „закидів" рівної вартости, на вияснення яких можнаб собі дозволити тільки, маючи власний часопис.

Та не в цьому річ, чи в управі будуть представники одної партії, чи десятьох, бо в установі буде так, як постановить більшість. А в цьому річ, що хто хоче мати рішаючий голос в установі, мусить у ній сидіти, мусить бути її **активним членом,** щоб заслужити на вибір на делеґата на Загальний Зїзд і там своїм голосом рішати. Рішають не слова, а піднесені картки. Тому до всіх невдоволених слід піднести тільки один заклик: до роботи! на позицію!

Лев Ясінчук.

НІМЦІ ПРО УКРАЇНУ.

Німецька преса приносить звідомлення про інтересний виклад про Україну, який виголосив у „полуднево-німецькому радіо" (Штутґарт і Фрайбурґ) відомий молодий німецький учений, історик европейського Сходу, д-р фільософії і теольоґії Ганс Кох. Д-р Кох говорив на тему: **„Україна в очах Німця".** Виклад був незвичайно інтересно опрацьований і слухали його сотки тисяч людей. Після подання загальних даних про український нарід, його територію та значіння, підчеркнув Кох обставину, що мусить вдаряти кожного Німця на перший погляд, а саме без**державність** великого українського народу.

Після пояснення причин цього стану, на який складалося м. и. розчленування й закріплення української етноґрафічної території сильніщими сусідами на протязі століть, денаціоналізація української інтеліґенції, цього мотору кожної нації, розбіжність виховання й давнина державної традиції й т. д., перейшов прелеґент до паралель між українським та німецьким народом. „Німеччину розчленував щойно версальський договір, Українці відчувають подібне вже від століть, а як ослаблює це такий стан, треба зрозуміти!"

Цікавий є погляд Коха на ідею української державности. Кох завважує, що ця ідея була все сильніша на етноґрафічних окраїнах, ніж у нутрі краю. „Все, коли знищено український державний центр — каже Кох — українська державно-національна ідея находила прибіжище на окраїнах (Галич в 13 столітті), а коли й тут послідувала катастрофа, переноситься на Схід на Запоріжську Січ, де окраїнник (Богдан Хмельницький) знову будує українську державність. Тут знову підкріплює Кох свою тезу паралелею з нинішніх часів, де населення як українських, так і німецьких окраїн виявляє найбільшу відпорність на чужі затії.

Дальше освітлив Кох величезну ролю українського селянства, яке не тільки що зберегло, але й непомітно збільшило силу нації, поширюючи у двоє українську етноґрафічну територію.

Переходячи до справи співжиття українських мас з німецькими кольоністами, прелеґент ствердив, що „всюди, де зіткнулися обі культури (німецька та українська) в Галичині, в Чорноморській области чи на Сибіру, виявилося, що ніколи ні одна сторона не посягала по денаціоналізування другої. Причиною цього ріжниця культурних тенденцій, що однак не перешкодило Німцям наблизитися як тепер, так і в будучині як найтісніше до української державницької ідеї.

Як бачимо, д-р Кох, сотник УГА, начальник оперативного відділу Нач. К-мди, який дуже заслужився у наших визвольних змаганнях, надалі не перестає тямити про українську націю, працюючи невтомимо на полі української пропаґанди серед Німців.

В. Кедровський.

1917 РІК.

(214)

Запідозріваючи, що ґен. Скоропадський є противний ідеї української державности й що він зовсім не хоче рахуватися з четвертим універсалом, М. Шинкар надавав особливе значіння включенню в договір цього пакту, але Скоропадський катеґорично відмовився його підписати. Тоді М. Шинкар примусом відібрав від ґен. Скоропадського поверх двох десятків тисяч карбованців (чи франків французьких, тепер не пригадую), з тих грошей, що Французи через Моркотуна дали ґен. Скоропадському на формування „Вільного Козацтва", яке повинно булоб воювати проти Німців „до кінця", піддержуючи вперш у чергу лад в запіллю фронта.

Побачивши, що з М. Шинкарем жарти погані, бо то людина рішуча, енерґійна й сильної волі, що там, де М. Шинкар, робити сепаратно від нього нічого не можна буде, ґен. Скоропадський рішив виїхати зі Звенигородки, як розвідка М. Шинкаря доносила, — до Центральної Ради. Але коли він мав виїхати й куди, в дійсности ніхто не знав. Слідкувати за ним було доручено співробітникові контррозвідки Шапулі. Випало так, що в день мого відїзду з Д. із Звенигородки виїхав і ґен. Скоропадський на стацію Тальне.

Ми його там не стріли, але в дорозі, їдучи військовим большевицьким ешалоном, загруженими ріжними „демобілізованими", десь недалеко стації Козятин, на малому півстанкові ми зобачили ґен. Скоропадського, а також і Шапулу, що тінню слідкував за ним.

Проходжуючись з Д. здовж потягу з протилежної від стації сторони, ми побачили на „тормозній" плятформі вантажного ваґона високу людину, з ріденькою козлячою борідкою й такими-ж вусиками, видно навмисне неголеного. Він стояв на плятформі у старому витертому пальті; шия була обвязана великою клітчастою хусткою, на ногах були потоптані, зашкорбані чоботи, через плечі висіла досить важка торбина. Переминаючись з ноги на ногу та хукаючи в кулаки від холоду, він саме „снідав": їв шматок сухої ковбаси та черствого хліба.

Щось знайоме мені здалося в постаті людини. Придивляючись близще, коли проходили ми попри його ваґон, я пізнав ґен. Скоропадського. Вступати в розмову з ним не було в наших розрахунках, щоби не зіпсувати Шапулі слідкування, а тому я, вказуючи на нього Д., лише обмовився реплікою:

— Тяжкий шлях до булави! — чомусь у мене вирвалося.

— Та не легкий, — відповів Д. — Але до булави треба мати ще й голову, а не відомо, чи ґенералови втримається голова, колиб його пізнали „таваріщі" — відповів Д.

— Алеж, думаю, й наші голови з вами теж не помилувалиб „таваріщі", якби пізнали нас, хоч вони й не ґенеральські.

Це примушувало нас також триматися як більше схожими на „таваріщей" і з ґенер. Скоропадським зовсім не говорити, забравшись знову в близший ваґон до паротягу, де ми їхали в гурті „таваріщей демобілізованих".

Не знаю, чи пізнав нас ґен. Скоропадський, чи може замітив, що за ним слідкує Шапула, але дальше стації Козятин він уже не прямував до Центральної Ради, а десь зник.

VII.

ПО СЛІДАМ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.

З большевицькими ешалонами. — Фронт Українців все відходить.— Тяжкий шлях.— Селянство невтральне. — Не сила йти. — Їду на південь.

До стації Козятин ми доїхали без особливих пригод. Потяг їхав поволі, простоюючи на ріжних стаціях досить довго. Майже весь потяг був загружений „демобілізованими", що з ріжних частин військових залог та з фронтів поспішали до дому, щоби там „без них землі не поділили". Про всю цю сіру масу можна сказати, що якоїсь провідної загальної думки вона не мала. До боротьби, що провадилася на Україні з московськими большевиками, ставилася невтрально. Для цієї маси було все одно, хто буде панувати на Україні, аби лиш було повороту до старого режіму, та булаб скорше земля поділена й закріплена за селянами. Це їхала головне селянська маса. Міський та робітничий елемент, як більш рухливий, вже давно „самодемобілізувався" з армії й по більшости брав тепер діяльну участь у боротьбі з „буржуазними" Українцями та в закріпленню большевицької влади в містах, на залізницях і т. д.

Ніхто нікого не питав, куди їде, чи має якісь документи, чи має право їхати і т. д. Потяг собі йшов призначеним маршрутом, а в нього сідали й висідали „пасажири", де хто хотів і коли хотів. Все робило враження, що він рухається по старій інерції. На стаціях все ще була стара влада залізнича, хоч подекуди вже подибувалися нові большевицькі команданти стацій. Иноді вони намагалися чимнебудь проявити свою „діяльність", давали якісь розпорядження, щось кричали, комусь грозили „разстрелом", тощо, але на це ніхто не звертав уваги й потяг рухався далі.

Лише на стації Козятин вже було знати тверду військову руку. Тут вже порядкували большевицькі реґулярні части, був військовий командант, були патрулі, тощо. Потяги тут рухались не „по інерції", а по наказу і з дозволу відповідного начальства.

Прислухуючись до розмов на стації, ми з Д. зясували, що Центральна Рада десь перебуває в Житомірі, а війська її тримають фронт перед Бердичевом. Тому ми вирішили, якнайскорше рушати на Бердичів. Але в тому напрямкові жаден потяг, крім військових ешалонів з реґулярними військами Муравйова та з матросами, не йшов. Треба було причіпитися до якогось ешалону, щоби найближче добратися до українського фронту.

Вистудіювавши добре по мапі околиці Бердичева, ми рішили назвати одно село на схід від Бердичева, як своє рідне, до якого хочемо добратися. Для засвідчення своєї „ідентичности" ми мали відповідно сфальшовані документи, в яких значилося, що ми демобілізовані „таваріщі" з полка, що стояв на Румунському фронті. Тепер вже не пригадую, з якого. Так багато довелося міняти ріжних документів, що не лише їх назвисько забув, але й не памятаю, під яким призвищем коли писався.

Ледве впросилися до одного ешалону, що вирушав проти „хахлов", але у ваґон втиснутися не пощастило, а довелося лізти на відкриту „плятформу", що була загружена якимсь „полковим" майном. Крім нас на „плятформі" було ще декілька красноармейців з ешалона, що охороняли майно, та трох селян, що також впросилися „підвезти" їх трохи.

Красноармейці були всі з московських ґуберній, добре одягнені, також видно й годовані не зле. Між ними та тою сірою „демобілізованою" масою фронтовиків, що безконечним потоком плила по залізницям, була велика ріжниця. „Демобілізовані" були обшарпані, схудлі, пригнічені люди, що прагнули скорше добратися до дому, та відпочити й віджити після тяжкого военного життя. Красноармейці виглядали всім задоволеними, бодьорими й радими нагоді „развернуться во всю сваю маладецкую руку". Всі вони були вбільшости з салдатів старої царської ґвардії, що не вилучились в українські полки. Вони всю війну просиділи в Петербурзі й лише тепер рушили на „завойованія непокорних хахлов". З їх боку чулися нарікання на „ґенералоф" з Ґенерального Секретаріяту, на „буржуазоф" з Центральної Ради, що не дають Московщині хліба, що хотять голодом заморити „рускій революціонний народ".

Ми старалися нічого не говорити, лише підтакували час від часу нашим войовничим „таваріщам", що йшли на Малоросію, щоби й нас „звільнити від буржуазних пут мірового капіталу" і т. д. Особливо в память врізався мені такий малюнок:

Передомною стоїть молодий красноармеєць, що від морозу все притупує ногами на „плятформі". Промерз таки добре сердега й почав з досади клясти ріжних „ґенералів" з Ґенерального Секретаріяту.

(Дальше буде).

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ЯК ПОЛЬСЬКА ВЛАДА ВОСКРЕШУЄ МОСКВОФІЛЬСЬКУ ГНИЛИЗНУ В СТАРОМУ КРАЮ.

Як знаємо, за часів небіжки Австрії Поляки панували в Галичині мов у себе в дома. Проти цього панування росла ще більша реакція зі сторони Українців. Щоби ослабити Українців, Поляки взялись на хитрий спосіб піддержувати всіма силами москофілів, щоб із внутра роздвоїти український національний фронт. Москофільська гнилизна вносила серед наших людий хаос і руїну й ослаблювала боротьбу за права, належні нам на основі австрійської конституції.

Головні корінї москвофільства між українських селян запустила була царська Росія. Вона бачила, що Українці в Галичині закладають свої школи, ріжні культурно-освітні товариства, видають в українській мові часописи і можуть збудити братів Українців на Великій Україні, яких тримала міцно в своїх пазурах. Тому царська Росія старалася прилучити Галичину до Росії. Щоби приготовити найперше ґрунт у Галичині, поборювала український рух, а вкорінювала і ширила москофільство. На ту ціль сипала вона велику суму рублів, тримала сотки ріжних запроданців, фінансувала дві москофільські часописи у Львові. Багато наших людий несвідомо далося зловити на цю вудку й пішло за намовою запроданців, що явно казали, що вони є брати руських з Москви, хотяй одного слова по російськи не розуміли. У всіх своїх виданнях москвофіли в Галичині уміщували образи московських царів, які найбільше мордували наших селян на Великій Україні.

Найбільше уваги звернула Росія на наше священство, бо священики в Галичині мають кольосальний вплив на села. При помочи рублів стало багато священиків москвофілями і ці немало нанесли шкоди нашому народови.

Який вплив мали священики на наші села в Галичині, хочу показати на однім малім місточку в Галичині. В мойому місті, Глинянах, повіт Перемишляни, було дві парохії. В одній парохії був священик Українець, а в другій парохії був завзятий москвофіл, Решетилович. До сьогодня в цій парохії, де був Українець, є свідома громада. Вона побудувала Народний Дім, заложила кооперативу, мала инші гарні товариства, навіть і свою касу. Друга парохія, де священиком був москвофіл аж до року 1915, стала москвофільська. Він у них вмовляв, що вони Москалі, настоящі Москалі, які походять з Москви. Ця москвофільська парохія не проявляла розвою народного життя, крім того, що мала читальню Качковського, і час від часу устроювала представлення. Бувало зайдеш подивитись до їх читальні, або на виставу, і не вчуєш слова по російськи. Ці кацапчуки по українськи говорять, українські вистави дають і цілий рух в українській мові, українські пісні співають, українського козачка танцюють, а називають себе русскими. Смішно стає людині, що вони стали русскими ради свойого священика.

Прийшло військо року 1914. Москалі залили цілу Галичину. В москвофілів стало повне невдоволення, бо ці маси салдатів стали їм иншими, як їм представляли. В році 1915, коли Москалі робили відворот з Галичини, страшили, що Австрійці всіх москофілів виріжуть, і вони на чолі зі своїм батюшкою виїхали всі, цілі родини, до Росії, одначе заїхали на Україну. Тут доперва цій москофільській масі отворились очі. Вони прозріли, хто вони такі! Пізнали, як їх баламутив їх батюшка. Їх батюшка вчив, що України жадної ніде нема, а є лише один русский нарід. Одначе переконались на свої очі й уха, що це груба неправда. Коли цих москвофілів на Україні запитано, хто вони є, вони казали, що вони русскі з Галичини. Там їх висміяно, бо казали, що в Галичині нема жадних русских, а є лише самі Українці. І коли при переписці на харч на Україні питали російські офіцири, хто вони є, вони також казали, що русскії. Цей настоящій русскій офіцир крикнув: „Какой русскій в Галиції? Нет там русскіх, а только Украінци-хахли!" І коли ці москвофіли подалися в глиб України, де скрізь на кожному кроці бачили і чули гарну українську мову, українську пісню, всі наші звичаї й обичаї, це вже до решти їх збило з пантелику. А коли в році 1917 повстала самостійна українська держава, тоді вони гірко жалували, що дались вести на москвофільську вудку. Тоді всі вернули домів, розуміється, вже без свойого батюшки, бо переконалися, чий він наймит.

Таких сіл у Галичині було більше. Я лише подав одну громаду, одначе всі вони побачили, де правда і чиї вони діти.

Місія Росії не повелась, „матушка" розлетілась. Щезли й проводирі москвофільства, бо не стало царських рублів. Аж тепер польська влада, щоби внести знова кість незгоди в наші українські села, взялась на хитрощі та стала воскресати давне москвофільство. Поляки вже й так позносили українські школи, скрізь завели „уржендову" мову польську а слова „український" боїться мов огню. Тому знова стараються в наші села внести ту гнилизну москвофільства, щоб Українці в боротьбі між собою не могли створити одного національного фронту.

Перед кількома днями одержав я листа від товариша з Глинян, повіт Перемишляни, який описує цілу історію, як тепер Поляки в цьому місточку створюють москвофілів. По кількалітнім спокою Поляки з деякими хрунями хлібоїдами заложили читальню Качковського. Бурмістром є дальше Поляк, і сей на свою руку скликав до себе кількох ще одурманених москвофільством людий і заложив читальню, а на приміщення дав шкільний будинок. Писав, що польська влада скрізь і всюди йде москофілам на руку і помагає їм. Бурмистр Глинян скоро знайшов кількох хрунів, які рішилися на цей крок лише задля особистої наживи. Громада Глиняне має богато громадського ліса. Тому цей бурмістр, гейби виключний господар ліса, дає цим хруням дрова з ліса і ці за це стали підпирати москвофільський рух. За сосни й дістає цей бурмістр членів до цеї москвофільської читальні. Навіть деякі давні москвофіли задля дров вписалися в члени, хоч їх діти ходять до української читальні. Рівнож у деяких околичних селах польська влада вишукує хрунів і закладає москвофільські читальні. Зате українські читальні польська влада безправно закриває.

Тим способом польська влада старається убити в нашім народі національні почування і зробити в них льояльних обивателів Річипосполитої польської.

Одначе українського національного духа ніхто вже вбити не зможе.

Юліян Баранюк.

—o—

ЯК КОНКОРДАТ, ТО КОНКОРДАТ.

Читаємо в старокраєвих газетах, що підчас торжества коронації самбірської ікони Богородиці прийшло до дуже прикрого інциденту. Підчас святочної проповіди о. Кульчицького присутний на торжестві владика Коциловський перервав проповідь і примусив проповідника зійти з амвону. Владиці не подобалося кілька зворотів, вимірених проти Польщі, і це довело аж до такого прикрого інциденту. Очевидно з того приводу польська преса канонізувала еп. Коциловського на польського патріота, а о. Кульчицького потягнула як „борителя" перед суд.

Тяжкі часи переживають українські священики в рідному краю, коли українські епископи прилюдно стягають священика з проповідальниці тільки за це одно, що посмів з легонька кількома словами натякнути на кривди, заподіяні рідному народові зі сторони польського правительства. Яке щастя, що польська сила не сягає до Америки, бо еп. Богачевський мавби між своїм духовенством богато роботи. Одного по другім треба би стягати з проповідальниці. Коли тепер таке в краю, то ще готові ми незабаром почути, що вже по наших церквах в рідним краю співають „Еще Польска не зґінела..", а всякі Хомишини й Коциловські замісць епископських мітр будуть рогатівки накладати на голову. Оттак то будується нині Польща в княжім Перемишлі. За старої Польщі наша церква була одиноким заборолом перед польщеннєм, бо там не сягала рука польського старости й жандарма, а українські владики були оборонцями свого народа перед правительством; а нині, за нової Польщі, церква наша пішла цілковито на услуги польської політики, а українські владики повнять службу ляцьких посіпак. Обожателя епископа Коциловського маємо й ми у себе на владичім престолі, але одним хіба потішаймося, що ми не в Польщі. А то булиб ми дуже бідні.

Неконкордатник.

Батько (до синка): Ромку, ти зробив так як я тобі казав: купив почтову марку, наклеїв її на коверту і вкинув лист до почтової скриньки?

Син: О, ні, тату! Я заощадив ці гроші. Марки я не купив, підождав біля почтової скриньки та вважав, аж не буде ніхто дивитись, а тоді щойно вкинув листа у скриньку!

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

НЮ ЙОРК.

Українці за Смитом.

Український Демократичний Клюб в Ню Йорку на своїм засіданню з 6-го вересня 1928, по довшій дискусії над програмою політичних партій в надходячих виборах на президента, одноголосно заявився за ґов. Смитом, кандидатом демократичної партії, і ухвалив слідуючу резолюцію:

„Сегорічні вибори на президента Злуч. Держав є дуже великої ваги для горожан чужинецького походження, а зокрема для Українців, а саме тому, що повоєнна реакція вже минула і що виринають на верх такі справи, котрі торкаються нашого життя, як пр. іміґрація, робітничі справи і т. д.

Дотеперішна републиканська адміністрація за минувших 8 літ не зробила нічого для наших людей, а противно, допустила до великого безробття, страйків, локавтів, судових заборон проти робітничих юній і банкротства богатьох бизнесів. Через нерозумний прогибіційний закон витворилась велика корупція, підкупство, зневага і ломаннє всіх законів, а також деморалізація і розпиячення та руїна цілих родин. Нелюдське замкнення іміґрації розлучило багато родин межи краєм і Америкою на довгий час. Допущення істнування таких орґанізацій як „Ку-Клакс-Клен" витворило релігійну нетолерантність, ненависть і переслідування чужинців.

Кандидат републиканської партії, п. Гувер, боронить дотеперішний порядок і заявляє, що буде продовжувати його. Він не пропонує жадних корисних змін щодо іміґрації, прогібіції, ні полагодження страйків і безробіття, а противно, представив себе кандидатом великого капіталу.

Натомісць Смит, кандидат демократичної партії, ясно і отверто заявився за зміною іміґраційного закона, щоби негорожане могли як найскорше спровадити свою родину поза квотою; щоби квоту з середніх держав Европи підвисшити; щоби в часі безробіття отворити публичні роботи для всіх робітників; щоби дати робітникам повне право орґанізуватись в юнії без судових заборон; щоби змінити прогібіційний закон і тим позбутись „бутлеґерів" і привернути пошану для закона; щоби уреґулювати тарифу так, аби з неї користали не лиш великі промисловці, але і малі бизнеси і фармері; щоби ввести закони суспільної охорони робітника і забезпечити державне майно від заграбання привілейованими одиницями.

Тому ми, Українці, горожани Злучених Держав, члени Українського Демократичного Клюбу в Ню Йорку, заявляємось отсим за Смитом, і взиваємо всіх Українців-горожан в Америці, як мущин так женщин, голосувати на Смита і всіма силами попирати його кандидатуру.

Ми є певні, що коли Смит стане президентом, то значно поправляться наші життєві умови. Смит — муж народний, чесний і поступовий, а що сам походить з бідної родини і вихований межи іміґрантами, так розуміє людську біду. Він власною силою вибився на найвисше місце стейту Ню Йорку, себто на ґовернора, і через 25 років своєї політичної праці все боровся проти суспільного поневолення, все боронив низшу клясу і ввів з життя багато поступових законів. Він то потрафить зробити і в цілій державі".

Український Демократичний Клюб в Ню Йорку.
Йосиф Демчук, предс.,
Іван Мартинець, секр.,
Михайло Радик, лідер.

—o—

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

Свято Української Школи.

Комітет Української Школи в Филаделфії уладжує в неділю, дня 30. вересня, з нагоди нового шкільного року Свято Української Школи.

У програму цього свята увійде, між инщим, великий діточий концерт в Українській Гали при Норт Френклин вулиці. Концерт буде виконаний силами дітей з українських шкіл Филаделфії. Будуть діточі сольові і хорові співи, деклямації, танки, січові вправи. Крім того на свято приготовляється дві діточі театральні вистави.

За Комітет Української Школи:

Тео. Малик.

Учитель (до ученика, який нічого не знає ґеоґрафії): Ну, щоби вже аж так нічого не знати, то страшне! Най завтра прийде до мене твій батько!

Ученик: А пан професор гадають, що мій тато ліпше вміє ґеоґрафію, ніж я?

Др. Остап Грицай (Відень).

ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА ЯК ПИСЬМЕННИЦЯ

(7)

ПОВІСТИ Й ОПОВІДАННЯ З МУЖИЦЬКОГО ЖИТТЯ.

Остаточно момент героїзму мужицької любови до землі, так прегарно зазначений авторкою в сценах Михайлового працання з ріднею і з землею перед відходом до війська, в його кривавій тузі за селом підчас військової неволі, а хочби і в любовних, повних тонкої здержаности сценах з Анною, губиться зі смертю Михайла майже зовсім. Михайлож не падає тут як нехитний оборонець землі в геройськім бою на смерть і життя, в повній свідомости своєї жертви за неї. Йому таксамо не приходить на думку поговорити зі Савою по мужеськи, наступити на нього, на ворога рідної хати, з усею енерґією хліборобського трудженника, як не приходить на думку ні Марійці ні Івоніці розправитися оконечно з коварними Циганами. Кобилянська намагається, правда, малювати душу Михайла в тій мірі гарною і сильною всякими прикметами, в якій Сава змальований нею як негодяй і погане ледащо. Але в суті речі той так ідеалізований нею Михайло не має в собі навіть стільки відваги серця, стільки спромоги чину, що той ледачий Сава. Бо Сава, люблячи Рахіру, все таки жертвується для неї весь, признається до неї отверто, боронить її по свойому і бере ради неї навіть найтяжчий злочин на душу. А Михайло, хоч на словах так горяче, так ідеально любить бідну Анну, то за весь час оповідання не здобувається на відвагу сказати своїм родичам про свою любов до Анни, хоч вона через нього, як невінчана матір, стає жертвою насміхів і наклепів глухо безпросвітного села, жертвою кривавих побоїв зі сторони своєї злочинної матери тай нелюдського брата, і, як ми вже чули, предметом лютої ненависти Рахіри. Михайло відкладає ту рішаючу розмову з родичами про Анну чогось конче аж до дня свого патрона, св. Михайла, „ожидаючи його мов спасення від усяких смутків і клопотів" (ст. 292). Прояв зрозумілий нам тільки в цілости культурного рівня того села, збереженого Кобилянською иноді з неконче похвальною вірністю. Значить, для фактичного забезпечення зведеної собою самітної наймички Михайло не зробив нічого, обставина, до якої я ще верну, обговорюючи пізнійше поведення Марійки й Івоніки проти нещасної Анни. А коли Анна у своїй останній розмові з Михайлом — на коротко перед його вбиттям — скаржиться йому на свою долю та жалується, що боїться Сави й Рахіри (боячися слушно пімсти за побиття цеї останної) то Михайло „махнув легкодушно рукою" і каже: „Перед тим дурнем?" Він **знав про перепалку дівчат в полі й обіцяв***) Анні, що „побалакає" в відповідній хвилі з Рахірою. — „Що вони можуть тобі зробити, коли **я тут?** Можуть хіба старим зрадити нашу тайну, але наскільки я замітив, не сказали ще нічого. Сава собі добре роздумує, заки почне зо мною сварню. Він знає, що зо мною добре жити в добрі. Йому від мене нема **кривди. Я з ним добрий"** (стор. 296. А кілька стрічок висше наш бравий Михайло у своїй зворушуючій безжурности вигукує весело до важко стурбованої дівчини-покритки: „Коли я тут, тобі вже нічого боятися!... Все буде добре! Я лише Бога просив, аби найтися тут! Тут я пан! Най що до нас приступить, мені **перед нічим** не страшно! **Тут я дома!** Я лише тут хотів уздріти себе! Нічим не журися! Я стану у всім за тобою як дуб, і, ану, най хто посміє тебе на волос скривдити — побачить!" (ст. 295/296). — Ну, як бачимо, гарних слів тут богато. Але тепер провірмо вартість цих гарних слів Михайла з погляду на його **діла.** Що робить Михайло для фактичної оборони й захищення Анни? Нічогісько. Бо вже в найблизшій картині, яку Кобилянська розмальовує, після тої предовгої розмови Михайла з Анною (її шість стрінок!) Сава стрінувши припадком Анну самотою в темряві села, мало не вбиває її („копнув її зґірдливо ногою і мовчки віддалився", ст. 300), а в чотири дні опісля вбиває і самого Михайла як вівцю, мов на глум словам цьогож, що Сава „дурень", отже й нічого ні йому ні Анні його боятися.

Я не зазначувавби цеї непослідовности в характері Михайла так гостро, колиб не та обставина, що вона взагалі така знаменна для малюнків людини в Кобилянської. Знова мушу тут повторити те, що я вже сказав у моїм розборі роману „За ситуаціями", а саме, що **психольоґічна сторона в усій її творчости — в неї найслабша.** Що людина Кобилянської саме в найважніших хвилях свого життя рідко коли доказує **ділом** правдивість тих прегарних слів, на які вона з правила дуже богата. Інтеліґентки-панни в Кобилянської, хоч скрізь видвигають прапор бунту проти дряхлих традицій і старих форм життя, майже ніде не кінчають перемогою життєвих трудноців власними силами та в залізно послідовнім розвиткові **самостійности** у своїм характері. Вони прекрасно говорять про висше життя, про ідеали, про поезію, про музику і про красу, але ні одна з них не вміє послідовно, аж до оконечної перемоги, боротися з життям. Геройкам і героям Кобилянської недостає попри весь чар, попри всю витончену красу їх ідеальних поривів — моменту **розвитку** в їх індивідуальности. Вони не прообразуються в огні життєвої боротьби, „не ростуть духово, не опановують життя, а стають попри весь свій ідеалізм жертвами життєвих обставин. Припадкові обставини рішають про їх долю, а не вони сами. І от той дебелий ідеалізм в мальованню людини зазначується всетаки, попри все змагання Кобилянської творити подоби селянського життя **в їх первісній силі,** в їх „заокругленности", й „орґанічности" та здалека від „розкладової туги" і „хорого усміху" культури, і в оповіданнях з мужицького, нею такого укоханого життя. Їй чудесно вдалася постать селянки Параски в нарисі „Некультурна", в рамцях маленького нарису — але де такі повні життя, веселости і внутрішньої сили типи в нашій „Землі", яка своїм розміром давала нагоду нашій письменниці вивести цілий ряд подібних до Параски репрезентанток українського села?

(Дальше буде).

*) Підкреслення мої. — О. Г.

— Я сказав лише одно слово моїй жінці, а вона так образилася, що вже другий тиждень не говорить до мене.

— Прошу тебе, приятелю, скажи мені це слово!

Курдидик Анатоль.

СЕЛО ЙДЕ З НАМИ

(Гумореска).

Комісар „боротьби з вірою" прийшов у Калинівку. Казав, щоб оголошено в селі, що він приїхав розяснити людям в голові, — і сів у хаті.

Сів і закурив. Одну скурив — другу скурив, третю скурив.

Скурив і четверту — як двері відхилились — і — вліз чоловяга.

— Ви мабуть хазяї тут?

— Я ніби так. Бо, правду кажучи, ні. Або таки так...

Комісар подумав хвилю над цею заявою.

— Мені поручили до вас заїхати. Казали — ви добрий товариш і комуніст.

— Я? Ніби так.

— Так я приїхав почати у вас боротьбу з вірою. У вас ще церква є? Церкву маєте добру?

— А, Богу дякувати — маємо.

Комісар скривився, якби його запік нагніток.

— Ви знаєте: у людей закорінилася від давен давна зараза, одурманив їх чад. Боротьба з ним тяжка — і я думаю, ви нам поможете...

— А щож? Як з чадом — то поможу. З заразою теж. Коби Господь милосердний сили дав — то поможу. Звісно, над на смерть забє. От у нас вторік стара баба Онисиха та заткала каглу на ніч — а рано вже й на той світ пішла — дай їй, Боже, царство небесне...

Комісар скрутився дико на лавці — і почав з іншої бочки.

— Сідайте!

— А дай, Боже, щоб добро сідало.

Комісар надувся.

— Ви комуніст — чи ні?...

— А ніби так. Комуніст.

— Правила читали?

— А читав.

— Кілько вам літ?

— А, хвала Богу — пятдесять.

— Маніфест читали?

— А читав. Старий я — але очі — Богу дякувати — добре бачуть. Як тільки приїхав з поля — та засвітив — то зараз таки читав...

— Ну і як?...

— Ано — мудро написано. Штудерно. Виходить: у нас всьо — а в буржуїв нічого.

— І ще що?

— Ано — вони ніщо — а ми всьо.

Комісар глянув зпід ока:

— Так, значить, подобалося?

— Еге, як не подобатися! Тож там все, як в євангелію святому: бідному треба помогти, голодному дати хліба, а всі люди — брати...

— Але ви комуніст?

— Ано ніби так. Казав Христос, що люби брата, люби бідного — комуна так каже — то я комуніст.

Комісар кинув гнівно цедигарок на землю.

— Чи люде посходяться?

— Чому би ні?

— Чомуж то ще нікого нема?

— Ще нема їх з поля. Але посходяться. Люде розумного слова слухають. От Петро читає що вечера Святе Письмо так до нього повна хата найде...

— Що за Петро?

— Та ви не будете знати. Кривий. Ще як малим хлопцем був — то кобила копнула. Так тепер і прозвали: Кривий Петро. Кожда дитина вам покаже. І добрий чоловяга — най його Господь милує.

— А комуніст?

— І ще який. Як посходяться до нього люде, то часом почнуть балакати про всяке. Ото раз Пилип зза горба сказав, що комуна зла — то той так і скочив: „Щоб тебе Пан-Біг вразумив ласкою своєю. Ти знаєш, що добре?" І Пилип замовк.

Комісар закурив знову. Пакав люто і затягався димом. Починав нетерпеливитися. На дворі сумерк — до міста до хати три верстві — а тут нічого нема.

Попід вікна мигнуло щось. В сінях зашлапало, висікало ніс — і отворило двері.

— Слава Богу. Чи то тут той чоловік, що має розяснювати в голові?

— Слава на віки! — підвівся хазяй. — То ви, Степане?

— Ая! Віддавна темніє мені в очах. Як кошу — то так в голову тьма бє. Як тільки вчув, то гадаю: Послав Господь доброго чоловіка. Тай сюди мерщій прибіг. То певно ви будете?

— Ая...

— Щоб вам Господь здоровля послав. Знаєте — я маю то вже з пять літ. Ще якось як з ярмарку йшов. Продав, бачите, ялівку та коняку та пять поросят. Тай, як то кажуть, не без того. Отже жид мабуть щось у горівку всипав, бо як прийшов до дому, як почне під серцем млоїти. Як почне душити...

Комісар зирнув так на Степана, що той в половині слова урвав і затих.

Стало тихо. Комісар витягнув тютюн і знов закурив. Він вже добре нетерпеливився. Нікого нема — а оті, що тут — нічого з ними не зробиш...

Але-ж він мусить змінити ціле село. І почав...

— Ви Степан...

— Еге! На святого Степана вродився, то так вже й охрестили. А прізвище Швець...

— А! — скрикнув комісар, наче пригадавши собі. — То ви той Швець — той комуніст такий звісний...

— Еге! Що комуніст — то комуніст. Якби мені хто на комуну сказав що — то... Матір Божа — всю піку побю...

Комісар пакнув.

— А піп у вас є?

— Є. Старий і сивий. Він вже з трицять літ у нас.

— А не контреволюціонер?

— Боже сохрани. Він сам собі оре, сам сіє, сам собі варить. Чоловяга — до рани приложи...

— Ви знаєте, ми його хочемо вирвати звідси...

Степан витріщив очі:

— Ов, а то чому?

— А тому. Того попа не треба. Він чад розсіває, зараза від нього йде...

— Агі! — здивувався Степан. — Я ще не чув, щоби колинебудь у нього в хаті чад був. А зараза? Колись був на холеру слабий. Але то давно вже. І то з доброго дива. Купив собі яблочок в місті — попоїв...

Комісар кинувся, аж лавка затріщала.

— А ми його таки заберемо.

— Та нащож?

— А я міркую так — вмішався хазяй. — Товариш каже, що того попа заберуть. Може й краще. Того заберуть — прийде молодший з ліпшим голосом.

Комісар не втерпів. Підскочив і почав нервово ходити по хаті.

Ну і договорився. Сидить годину — а тут ні людей, ні навіть з ким побалакати. От попав...

А хазяй і Степан за той час почали сперечатися, який би був ліпший піп для села: цей — чи тамтой. І комісар чув тільки, як вони клялися:

— Їй Богу! Хрест святий!

І він не міг витримати. Дразнило його і те що ніхто не приходив, і що він попав у таке село, де чад і зараза.

— Щож, вони не прийдуть?

— А ні — обізвався Степан. — Міліціянт вирвано казав, що ви будете розяснювати, кому темно в голові. Так оце мене люди післали, бо то всі знають. Є ще Федь Шкварок, що також так йому тьмиться в голові, але каже: Дасть Бог, вам, Степане, поможе, то й я піду. А в нього від тих сінокосів на болоті відкись...

Але комісар вже не чув. Він опарений вискочив з хати і летів впоперек городів.

А вдома написав рапорт:

— В селі Калинівка завзяті комуністи. Пропаганда за знесенням віри повелася. На моїому докладі була маса селян і всі зацікавлені були. Прохали ще до них зайти. Рясними оплесками нагородили Компартію за її боротьбу з вірою. Вигляди добрі. Село йде з нами.

І підписав себе з закрутом, що затягнувся під назвище, наче хвіст під пса деколи.

ДЖІНГІС-ХАНІВ ГРІБ.

Археольог Козлов оповідає подробиці про відкриття Джінгіс-ханового гробу. Гробу пильнує 7 лямів і кождих сім годин один ляма дзвонить в один дзвін сім разів. Дзвін висить над хановим гробом. Пятьсот кільометрів поза гробом найшов Козлов гріб Джінгіс-ханової найлюбішої жінки, яка похоронена у мармуровім саркофазі. На гробі є такий напис: „Тут спочиває цариця Долмар. Вона просила великого хана перед самою його смертю, щоби їй відібрав життя, аби могла йому приготовити місце на тамтім світі. Хан визволив її душу від тіла, пробивши їй серце кинджалом. Так вона померла сім днів перед його смертю". Вісімсот літ пильнували священики тайни ханового гробу. У гробі є зброя, яка символізує ханову власть. У труні є статуя льва, коня і тигра природної величини. Є також у домовині копія біблії, яку писали англійські черці. Козлов оповідає подробиці, які мав, заки відкрив гріб. Насамперед мусів вивчити мову лямів, а потім удалося йому відкрити велику тайну. Гробу не дали йому відфотографувати. Лями сказали Козлову, що Джінгісхан появляється у день своєї смерти у гробі, щоби погасити світла і щоби повести їх на дно гробу до чорної плити, на якій вписує події на найближчий рік.

СКІЛЬКИ СТЕПЕНІВ ТЕПЛА АБО ЗИМНА ВИДЕРЖИТЬ ЛЮДИНА?

Повище питання звичайно ставлять собі люди, коли на дворі дуже велика спека або гострий мороз. Відповідь дуже проста: Людина є дитиною землі, тому може видержати всі зміни температури, горяча і зимна, які є на нашій планеті в природних обставинах. Без одягу видержить людина без шкоди для себе тропікальну спеку, 60 степенів Цельзія, коли він є — мурин, а 60° Цельзія холоду, морозу, полярних околиць, коли зодягнеться відповідно. Одначе людина видержить і богато більше! В одній паризькій лябораторії для спроби помістили дві особи в температурі 150 степенів Цельзія горячий. Вони аголосилися до цеї спроби добровільно й оба вийшли ціло, без удару горяча. Щоправда, спроба тревала лише кільках хвиль. Таку саму спробу можна робити і щодо холоду. Людина, зодягнена в кожухи, видержить і найбільше зимно. Коли колись вдалася би подорож у вселенну ракетою, над чим працюють учені, то тимсамим був би це доказ, що людина може видержати холод такий великий, який лише можемо собі подумати. Ця абсолютна температура у вселенній виносить 273 степені Цельзія холоду! Ракета, яка летіла би в такій температурі, мусіла би бути відповідно забезпечена перед таким зимном. Мусіла би бути побудована, як свого рода термосова фляшка, яка не тратить власної температури, ані не підпадає впливам зовнішньої температури.

А наша земля — хоч як це дивовижно виглядає — є такою термовою фляшкою. Бож наша земля — це малесенька кульочка, яка буяє у ледяній вселенній температурі — 273° зимна — тай (наперекір льокальним відхиленням температури і змінам пори року) від непамятних часів має одинако в пересічну температуру 16 степенів Цельзія, а згадані високі температури: 60° Цельзія зимна і 60° Цельзія спеки, це лише екстреми, які не стоять на перешкоді нормальній температурі землі — 16° Цельзія. Цю гарну рівномірну температуру завдячує земля охоронній верстві атмосфери, яка окружає землю, наче мягонька, тепленька перина. Колиб не було тої охоронної атмосфери, то земля вже давно перемінилася би у терен оргій температури. Вночі падало би на землю страшне зимно, яке є у вселенній. В день бомбардували би поверхню землі страшні сонішні проміні з неменшаючою силою. На землі буйоби менше-більше так, як тепер є на місяці, де місяцеві дні мають по 150 степенів спеки, а місяцеві ночі по 150 степенів Ц. ледяного холоду. А в природі й такі температури це дрібниця. Бо що години в природі відбуваються страшні оргії температури. Тепло, це ніщо інше, лише повільніший або скорший рух молекулів якогось тіла. Тож зимно, яке лише можемо уявити собі найбільше, можна би осягнути тоді, колиб усі молекули станули, не рухалися і не витворювали рухів тепла. В природі є це при 273° Цельзія понижче зера. На землі можемо в лябораторіях витворювати штучно таку температуру, перетворюючи благородні гази. Недавно померший славний фізик Камерлінг-Оннес витворив із гелів таку температуру у своїй лябораторії, щоправда ще щойно 272.7° Цельзія зимна понижче зера.

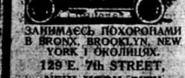
— Що? ви знову просите відпустки, бо ваша бабуся померла? Якжеж це? Таж то була би вже третя бабуся?!

— А щож я тому винен, пане директор, що мій дідусь усе наново жениться?

ПРИВІТ У РІЖНИХ НАРОДІВ.

Мабуть найцікавіший привіт є у Тодів у Сх. Індії. Молодша літами або нижча станом людина падає перед старшою згл. вищою становищем особою на коліна, бере в руки її ногу, підносить до лиця або ставить собі на голові. Японські жінки при стрічі на вулиці кланяються одна одній низенько, а при відвідинах в дома падуть на коліна, опираючи руки на землі. Китайці кладуть руки навхрест і стрясають ними, низько кланяючися і шуруючи ногами по землі. Тибетанець при поздоровленні насамперед здіймає капелюх, потім хапається за ліве ухо і приязно виставляє язик тому, з ким стрінувся. Це найбільше принятий привіт серед Тибетанців. Інші народи мають трагічні привіти. Мешканці Андаманських островів стрінувшися після довшої розлуки сідають собі по черзі на колінах, обіймаються руками та заливаються ревними сльозами. У племени Баротсе в півд. Африці ті, що витаються, клякають перед собою на коліна і колишучись говорять ріжні привітальні слова та обціловують собі взаємно руки. Богато племен витається так, що потирають собі взаємно носи; так витається племя Маорі на Новій Зеляндії. Та не всюди привіти такі лагідні. Ось приміром Ескімоси стрінувшися бють один одного на привіт по лиці кілька разів, потім щойно зачинають розмовляти в найліпшій згоді. Почасти того дивного привіту дошукуються вчені (етнольоги) в неохоті Ескімосів до чужинців, у яких бачили небезпечних конкурентів у боротьбі для здобуття й уполювання звірини.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

LITTLE JULIUS SNEEZER — BY BAKER

